

KROJOVÍ KREJČÍ Z UHERSKOHRADIŠŤSKA – NOSITELÉ RUKODĚLNÝCH HODNOT

Romana Habartová, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Lidový oděv je dnes svými nositeli vnímán především jako výtvarně a esteticky působící doklad mistrů krejčích, pod jejichž rukama vzniká tradiční sváteční, slavnostní a obřadní oděv k reprezentačním účelům. Jsou to právě oni, kteří se dodnes snaží v kroji uplatňovat příslušnost svých zákazníků k určité lokalitě a regionu. Vzhledem k tomu, že odcházejí poslední školení nositelé těchto rukodělných hodnot, je důležité zaznamenat osudy těch krojových švadlen a krejčovských mistrů, kteří se podílejí na tom, aby současný kroj stále zůstával kulturním bohatstvím našeho národa.

Podoba lidového oděvu byla vždy závislá na způsobu jeho zhotovování, od podomáckého šití a domácí přípravy textilních materiálů, přes jeho výrobu specializovanými řemeslníky, školenými švadlenami a krejčím až po tovární výrobu, která v lidovém odívání umožnila koupi a uplatňování textilních a galanterních materiálů. V současné době hotovení kompletních krojů, ale i drobné opravy starších krojových součástek, zajišťují profesionální švadleny a krojoví krejčí místního nebo regionálního významu, kterým věnujeme pozornost v rámci výzkumu. V roce 2007 přinesl příspěvek *Lidový oděv a jeho tvůrci na Uherskohradištsku* ve sborníku Slovácko 2006 portréty deseti tvůrců. Ve zkratce byli přiblíženi mistři krejčovského oboru, kteří získávali zkušenosti u vyhlášených krojových krejčích, byli ovlivněni příbuznými nebo navázali na rodinnou tradici. Jejich zájem a profesní orientace na hotovení krojů je přivedla do družstva lidové umělecké výroby Slovač v Uherském Hradišti, kde své zkušenosti a znalosti uplatňovali, zdokonalovali a kvalitativně rozvíjeli.

Současná významná lokální angažovanost veřejnosti, narůstající činnost spolků, skupin, společenské uplatnění a reprezentace jednotlivců i kolektivů vede ke zvýšenému zájmu o porizování nových krojových součástek a kompletních krojů. Poptávky dnes zajišťují právě tito zkušení krojoví krejčí a švadleny z Uherskohradištska, kteří se podílejí na vytváření nových hodnot svou erudicí, vlastními tvůrčími invencemi a estetickým citěním. Současná doba je nakloněna rovněž možnosti čerpání finančních prostředků z lokálních, regionálních, státních i evropských grantových a nadačních fondů, z nichž se především folklorním souborům a místním folklorním skupinám a kolektivům daří získávat podporu na obnovení vlastního krojového vybavení. Družstvo, které patřilo mezi zakladatele moderní péče o lidovou výrobní tradici, vytvořilo z tradiční rukodělné výroby obor živé tvůrčí činnosti a úspěšně se vyvíjelo po celou dobu druhé poloviny 20. století, bylo v roce 2006 oficiálně zrušeno. Absence na trhu, která by pomohla po likvidaci družstva Slovač řešit rozvoj oboru zaměřeného na krojové šití, využily v našem regionu nově vzniklé dílny v Blatničce a v Uherském Ostrohu. Příspěvek přináší další portréty doposud anonymních krejčovských osobností, a také se snaží představit dnes samostatně existující krojové provozovny – Tradice Slovácka, o. p. s. – Středisko školy lidové tvořivosti a řemesel v Blatničce a středisko Lidové tradice a řemesla v Uherském Ostrohu.

Václav Mikulka (15. 6. 1929), Uherské Hradiště-Jarošov

Václav Mikulka žije v Jarošově čp. 255. Patří k těm krojovým mistrům, kteří celý svůj život zasvětili výjimečné práci krojového oddělení družstva Slovač a přispívali k uchování tradic vytvářením dodnes živoucích rukodělných hodnot, které reprezentují tradiční řemeslnou krejčovskou dovednost, jíž můžeme sledovat v současnosti jako průvodní vnější znak množství svátků a slavností. Václav Mikulka vyrůstal v soudržné tradiční rodině, která ani v příbuzenském okruhu neměla nic společného s kroji. Otec Václav byl bedná-

Krojový mistr Václav Mikulka předvádí lajbl z Hradištska. Jarošov 2008.

Jako začínající učeň, navíc v době války, se Václav věnoval podružné práci, která spočívala především v páraní starých oděvů. V té době nebyl trh zásobován látkami a krejčí se na vesnicích zabývali hlavně přešíváním starých obnošených šatů, které se obracely na rub. *Krejčí musel zjistit, jaký má model diagonál. Jako učeň jsem se hlavně musel popasovat s páráním, ale nejočekávanější pro nás bylo lífrování zboží mezi zákazníky, když jsme za roznášku dostávali tringelt asi 30 Kč za týden. Měli jsme podle svého bydliště rozdělení i okruh obcí, abychom si nelezli do rajónu. Já jsem tehdy chodil hlavně po Jarošově, Kněžpoli, Bílovicích nebo Mařaticích.* Vedle praktických zkušeností u mistra získával Václav Mikulka teoretické předpoklady v Učňovské škole v Uherském Hradišti, kde o ně pečoval pan učitel Cvrček. Poslední rok byla škola převedena do Starého Města na starou hospodu, kde vyučování probíhalo jednou za týden. *Moc nám to nedalo. Když začal nálet, každý spěchal domů. Zůstaly mi jen smutné vzpomínky.* Živě si Václav vybavoval závěrečné učňovské zkoušky v roce 1945, u nichž dozoroval pan Rada, který posuzoval mistrovské kusy. *Museli jsme získat učňovský glejt. Já jsem zhotovoval pánské kalhoty a uspěl jsem s pochvalou.*

Mladého a citlivého Václava Mikulku provázely po osvobození životní strasti a zdravotní problémy, které měly vliv na jeho další práci. Brzy se dostal do svízelné životní zkušenosti, která snad také souvisí s jistou mladickou nerozvážností a odvahou. Jako sedmnáctiletý mladík chodíval často se svými vrstevníky sportovat, v zimě se s mládenci vydával do Popovské Bukoviny u Javorovce, kde byla *dobrá lyžovačka*. Při jednom podvečerním návratu z lyžování zde potkal na svahu kamarády z Jarošova, kteří ho přemluvili ještě k několika podvečerním jízdám. *Přesto, že jsem už chtěl domů, rozhodl jsem se na poslední chvíli a s kluky jsem tedy ještě naposled šel sjet svah. Kamarádi byli nadšení a jelí ve dvojce spolu, já jsem čekal nad svahem, abych měl určitý časový odstup. Už se pomalu stmívalo a nechtěl jsem jim zkrátit cestu. Když jsem však překonal svahový zlom, zjistil jsem, že je zle. Oba kamarádi leželi ve sněhu, jeden se zvedal, druhý, kterého srážka vymrštila na strom, ležel nehybně na zemi a začal vykašlávat krev. Bylo vidět, že má zimmnici, proto jsem neváhal a dal mu svůj kabát hubertus, shodil jsem lyže a utíkal jsem do dědiny pro pomoc. Bořil jsem se po prsa do sněhu, ale strach o život velmi blízkého kamaráda mě hnal dopředu. Byla sobota,*

řem, maminka Antonie, rozená Blahová se starala o rodinu a hospodářství. Se svými sourozenci, Marií a Miloslavem, se malý Václav s kroji setkal především při hrách na půdě, kdy se před ním otevřelo tajemství lidového oděvu v truhle babičky Blahové. Už jako kluk zjistil, že ho kroje a jejich výtvarné zpracování něčím přitahují. Rozhodný krok učinili Václavovi rodiče při výběru jeho povolání v nelehké době okupace. Uprostřed války neměla tato generace *zálohy* příliš na vybranou, v nabídce bylo uplatnění v dolech a nucené nasazení v Německu. Proto s radostí přivítal návrh otčova kamaráda, krejčího Hynka Šobáně z Jarošova, který umožnil vyučení v jeho živnosti. Dnes mistr Mikulka se slzami v očích vzpomíná: *Strýc Šobán mi vlastně zachránil život, z dolů jsem měl nepředstavitelný strach a válka mě děsila.*

V roce 1942 nastoupil do dílny jako učeň společně s Jaroslavem Blahou z Mistrůvic a Janem Meizlem z Bílovic, tovaryšem v dílně byl František Kašný z Jarošova.

doktor nikde, s mladíky jsme v Javorovci vzali sáně pěšáky a uháněli jako o život. Z jediného obchůdku pak zavolali sanitu, která Františka Viktoru odvezla. Zůstal jsem tam ve svetříku beznadějně sám stát, bez kabátu, bez lyží, o nichž dodnes nevím, kde na svahu zůstaly. Vydal jsem se prokřehlý k Jarošovu, brodil jsem se ve sněhu a promáčený jsem už po tmě dorazil domů. Po kamarádech jsem vzkázal Viktorům, že je Franta v nemocnici. Byl jsem bezradný, a tak jsem se vypravil na sobotní tancovačku, abych přišel na lepší myšlenky. Před půlnocí se ve dveřích objevil strejda Viktora, který oznámil, že je František po smrti. Až později jsem se dověděl, že v tomto termínu byl v Hradišti zrovna zdravotní ples. O Františka se postarala jen sestra, která se snažila utiřit mu bolesti, jeho zranění bylo tak vážné, že by mu ani lékaři nepomohli. Zvláštní bylo i to, že od smrti Franty pořád přšelo. Propřel celý pohřeb, dodnes cítím, jak na mě visel těžký kabát promáčený až na kůži. Ztráta dobrého kamaráda zasáhla Václava Mikulku na celý život a poznamenala i jeho zdraví. Přestože byl dobře sportovně vybavený a otužilý, začaly se u něj projevovat dýchací problémy. Sestra jeho matky ho poslala do Mařatic k místní léčitelce – osmdesátileté baběnce, která se zabývala lidovým léčením. Ta mě promastila, promasírovala prsa a doporučila zábaly z ovsu. Půl den jsem si přikládal na bolestivé místo nahřátý pytlík z trouby se suchým zrnem ovsu, ale rozmohly se takové bolesti, že jsem musel k lékaři. Doktorka Ledlová mi doporučila ranní otužování pod ledovou pumpou a později důkladné vyšetření ve Zlíně u Dr. Ledla. Zde mi objevili na hloubkovém snímku plic stín, prozrazující závažné onemocnění. Protože lékař odjížděl na dovolenou, rozhodl se mi jako jistotu podat větší dávku pneumotoraxu, která měla za následek zhoršení zdravotního stavu, vodu mezi pohrudnicí a plicemi, jehož odsávání zapříčinilo slepení pohrudnice s poplicnicí, tzv. kaustiku. Poté následoval ozdravný pobyt v sanatoriu ve vizovickém zámku.

Práce bylo v té době nedostatek a nemocný Václav za ní ani nepospíchal. Provázely ho stále živé smutné vzpomínky a o jeho zdraví pečovala zdejší porodní babička Anna Zálešáková, pocházející z Kuželova. Záhy se mezi nimi probudil vztah, vrcholící sňatkem. V roce 1950 se jim narodil syn Václav a v roce 1953 dcera Zuzana.

Václav Mikulka si z potřeby uživit rodinu začal hledat zaměstnání, kterou mu nabídl úřad práce. Družstvo Slovač, navazující na úspěchy předchůdce SLUMU, hledalo kvalifikované síly pro perspektivní krejčovskou práci. Václavu Mikulkovi byla tehdy nabídnuta práce v družstvu Slovač, které získávalo stále větší zakázky i v okruhu rozvoje krojové výroby a krojových doplňků. Stávající malé dílny družstva Slovač v Josefské ulici čp. 172 již nedostačovaly a měla být realizována dostavba výrobní krojové dílny u domu čp. 238, na místě dnešní firmy Jestřabíková, kam měla být přenesena továrna na výrobu krojových stuh *Hallwachs a synové* z Libavé, již mělo družstvo Slovač v nájmu. Družstvu se rýsovala slibná budoucnost, vyplývající ze združstevňování. Začátkem padesátých let se zde potkaly vynikající osobnosti Jan Bartoš z Rybáren, který pocházel z Kunovic, Stanislav Měrka z Derfle, ženatý ve Starém Městě, Josef Borek z Kunovic, Josef Hanáček z Nedachlebic, Václav Večeřa z Bílovic, odkud pocházeli i bratři František a Oldřich, synovci mistra Jaroslava Ostrožika.

Tehdy se dílna zabývala konfekční krejčovinou a krojový sortiment zatím představoval jen doplňkovou výrobu. Mezi nejzajímavější patřila dámská paleta, na která krejčí šňůrkovali motivy lidových ornamentů u zajímavě řešených kapes. *Začínala se pomalu rozbíhat krojová výroba, neboť byla lidová kultura podporována státem. Předsedou družstva byl v té době Alois Křižánek, který byl navíc vynikajícím zpěvákem Hradišťanu, a tak se často stávalo, že jsme si na dílně i zazpívali. Vždycky jsem si myslel, že Lojza skončí v Národním divadle. Motorem družstva byl však Emil Stránský, kterého bych označil za tvůrce novodobého Slovače. Práci podřídil celý svůj život, rozuměl jí a miloval ji, byl všeobecně vzdělaný a snad i díky svému židovskému původu si dokázal se vším poradit.*

Dílny družstva Slovač se brzy staly nevyhovujícími, a proto se vedení rozhodlo k vybudování nového reprezentativního družstva, které by produkovalo nejen potřebné množství krojového zboží, ale vytvořilo by i příjemné prostředí pro větší počet zaměstnanců, které bylo nutné zaměstnat pro plnění velkého objemu zakázek. V roce 1959 se dílna stěhovala do nového prostředí v Průmyslové ulici, kde byla doposud situovaná dílna SVEDRUP a SLOVAČ.

Tehdejší vláda podporovala tuto činnost a díky nárůstu národopisných aktivit, zakládání folklorních skupin, kroužků a rozmachu folklorního hnutí v celém Československu už nevyhovovaly dosavadní kapacity prostorové. Bylo nutné na pokrytí zakázek rozšířit i počty dílenských pracovníků, kteří postupně nahrazovali již nevyhovující podomáckou práci. V této době z dílny odešel krejčí Jaroslav Ostrožík a na jeho místo nastoupil budoucí mistr krojového oddělení Jan Bartoš. Vedoucí krojového oddělení se stala v roce 1954 Zdenka Procházková. Z dalších spolupracovníků si Václav Mikulka vzpomněl na Marii Kodajovou z Polešovic, která měla na starosti ženské oddělení, kde byly zaměstnány Anna Pohanková, Marie Vojtěšková a mladé vyšivačky, které byly vyučeny ve Strážnické vyšivací škole přímo pro Slovač. Využívány byly stálé podomácké zaměstnankyně, z nichž k vynikajícím patřily především Alžběta Kovárová a Marie Gorošová ze Suchova. Mužskou krejčovskou dílnu rozšířil krejčí Jan Tobola, který přišel do Slovače ze STYLU, znovu se vrátil Vojtěch Kašný starší z Kněžpole, který byl načas zaměstnán v n. p. LET Kunovice a také Jan Čuč. Později na dílně pracovali ještě Josef Míšek, který byl dříve ve stříhárně a pracoval na řezače pro sériovou výrobu, František Blaha z Derfle, František Mikulec z Uh. Hradiště a Vojtěch Kašný ml.

Velký objem práce představovaly zakázky pro folklorní soubory na území celého Slovenska, ale také zakázky pro krajany do zámoří. *Na celý měsíc jsme se vypravili do Ameriky, získali jsme podporu. Pokud se jednalo o velkou zakázku u nás, např. pro slovenský Sluk nebo Lúčnicu, vycestovali jsme všichni i s vybavením dílny a kroje jsme šili na míru přímo na místě.* V té době už nebyla přifařena žádná doplňková výroba, poptávka po krojích i krojových kostýmech byla obrovská nejen na Hradištsku, ale kolekce odcházely i na Ostravsko, Brněnsko, do jižních Čech, do Prahy. Práce přinášela nejen poznání velkého množství krojů ze všech národopisných oblastí, ale také přátelství a spolupráci s mnoha lidmi z oblasti kultury, s profesionálními zpěváky vystupujícími s muzikou BROLN a s lidmi zvučných jmen.

Postupně se ustupovalo od ručního přiřívání šňůrek na nohavice nebo korduly, Slovač začal zavádět vylepšení, šňurování a cifrování na šicím stroji s odstraněním šicí plotýnky. *Obvykle jsme postupy šití a zdobení krojů odkrývali na místě, museli jsme nastudovat přivezené krojové součástky, které jsme museli rozkreslit do stříhů, výšivky a zdobné prvky na krojích do vzorníků a pochopit zákonitosti technologických postupů šití i zdobení. Úkolem mistra bylo pak perfektně propočítat, rozměřit a rozepsat materiál. Pro šňurování bylo nutné udělat hrubší obrysy, přesně vymalovat cestu, kudy šňůrka musela jít v jednotlivých vzorcích včetně respektování síly šňůrky. Některé vzory vypadaly na první pohled nezvládnutelně, ale obyčejný selský rozum nám sloužil k tomu, že jsme se museli propracovat k detailům a nalézt a zaznamenat přesný postup kladení šňůrek. Pak už jen záleželo na tom, jak má člověk hbitou paměť a jak rychle si dokáže jednotlivé vzory osvojit a zautomatizovat. Měl jsem velký vzor ve Staňovi Měrkovi ze Starého Města. Byl vynikající člověk a práci prostě uměl světově. Měl takový dar od Boha. Také Franta Ostrožík a Večeřa byli precizní a ještě vyšivali starou technologií – hore dole. Ruční šňurování spočívalo v nahození vzorečku rukou a jel ruční práci stejně rychle jako my na šicím stroji. Na šití jednotlivých kusů kroje jsme měli normy a muselo se to zvládnout, kdyby sme neměli spat, např. hradištské nohavice jsme museli zhotovit za 24 hodin, černou kordulu – třeba z Místřic nebo Bílovic také za 24 hodin.*

Po roce 1968 došlo k velkým změnám, které vedly k obměně vedení družstva. V roce 1970 přebíral po Antonínu Křivánkovi funkci předsedy družstva Stanislav Bártek, bývalý starosta obce Nivnice, který specifické práci nerozuměl. Tu zastával vedoucí výroby Emil Stránský a Marie Vančurová, vedoucí vývojové dílny. Oba byli zkušení praktici, kteří práci dobře rozuměli. Nákupčího pro krojové oddělení zajišťoval Miroslav Kafka, vynikající člověk, profesionál, který přišel na krojové oddělení z velkoobchodu s již vytvořenými styky a kontakty na všechny textilní fabriky. Galanterii a veškeré zdobné prvky zabezpečovaly Anežka Hrdá a Jarmila Ryšková.

V roce 1979 Slovač přesídlil z Průmyslové ulice do nové provozní budovy družstva umělecké výroby v Bezručově ulici. V roce 1982 se stal Václav Mikulka mistrem, jeho zá-

stupcem Vojtěch Kašný mladší, který byl vynikajícím odborníkem, ale měl obavy vzít na sebe velkou zodpovědnost, se kterou řízení dílny souviselo. V té době byl Václav Mikulka obklopen skutečnými profesionály, ať to byli lidé na dílně, nebo externí spolupracovníci v terénu, kteří nejvíce zajišťovali ruční vyšívání cifrovaných nebo šňůrkovaných motivů. Práce přibývalo. Krojová dílna Slovače zajišťovala šití krojů pro celou Moravu a Slezsko. V té době zhotovovali kroje a krojové kostýmy pro muziky a soubory z území Slovenska od západu k východu. Mistr Mikulka zajížděl do terénu, stal se z něj cestovatel. *Nabalil jsem si kufry a vydal jsem se k souborům autobusem nebo vlakem, méně často jsem dostal šoféra, abych se mohl rozjet ke zkoušení krojů služebním autem. Funkce mistra - to nebyla úřednická práce, která spočívá v kontrole příchodu a práce svých podřízených. Musel jsem vlastně dělat vše. Zajišťovat materiál, sepsat požadavky na nákup látek a galantního zboží, brát míry zákazníkům, komunikovat s nimi o podobě zakázky, respektovat stříhy a pojetí krojů v různých oblastech, studovat přinesené a třeba i zatím neznámé druhy krojů, podle předloh vyhotovovat nové stříhy, nastříhat a připravit kroj ke zkoušce, přichystat podšívku, a průběžně kontrolovat, jak se takový nový kroj rodí. Pak zajistit jeho odzkoušení, vše sbalit do kufry a vydat se k zákazníkovi. Na základě odzkoušení znovu ušitý polotovár rozpárat, tu přidat, tu ubrat a vytvořit kroj, který bude objednavateli jako ulitý na tělo. Bylo vždy důležité nedělat práci mechanicky, ale pořádně nad ní přemýšlet. Každý nový materiál, např. tesil nebo kasilon se choval jinak, jinak se srážel, doslova utikal po rukama, s každou látkou jsme museli předvídat, co udělá. Odpovědnost to byla veliká. Vždy je také důležité, kdo se stane vaším vzorem. Pro mě to byl mistr Jan Bartoš, se kterým jsem se mohl radit, rád a ochotně mi předával své zkušenosti. Hluboce se skláním před lidmi, kteří mají k lidovým tradicím srdečný poměr. Je to kus výtvarného umění, které upřímně prozrazuje mentalitu kraje. Jsem rád, že jsem mohl tvořit právě v Uherském Hradišti a že jsem tady mohl žít. Pokud jsem navíc ještě k tomuto přispěl, pak mohu být jen rád.*

Josef Míšek (6. 5. 1951), Hluk

Josef Míšek se narodil v Hluku Janu a Františce Míškovým. Jejich početná rodina bydlela na čp. 99. Matka byla v domácnosti se šesti dětmi, otec celý život pracoval jako kovář v Autopalu. Josefovi Míškovi napomohla ve výběru budoucí profese nešťastná náhoda. Jako čtrnáctiletý chlapec byl s rodinou na svatbě své sestřenicí. *Nám klukom devátákům se už nelíbilo dívat se na veselící se dospělé, a tak jsme šli na ulic.* Ve chvílce nepozornosti došlo k neštěstí. Josef Míšek vběhl pod kola motocyklu a jeho zranění bylo velmi komplikované. Utrpěl těžké zranění hlavy se zlomenou čelistí a poraněním oka, měl přeraženou nohu. Z tohoto zranění se léčil celý rok a protože nemohl po dobu rekonvalescence dokončit základní devítiletou školu, musel se znovu vrátit do deváté třídy. Při jeho zdravotních problémech bylo složité hledat si budoucí uplatnění, a tak se rodičům jevílo jako vhodné a fyzicky méně náročné zaměstnání v krejčovském oboru. V roce 1967-1969 navštěvoval tříletou Učňovskou školu v Želechovicích nad Dřevnicí, obor pánský krejčí a prakticky se v rámci školy připravoval v podniku VKUS Veselí nad Moravou, v provozovně v Uherském Hradišti. Svě sídlo měla v Havlíčkově ulici, kde se zaškoloval na příjmu zakázek. Rok po vyučení absolvoval střihačské mistrovské zkoušky s praktickým pobytem v Praze, v Prostějově a v Trenčíně. Třítýdenní kurz byl ukončen mistrovskou střihačskou zkouškou. Okamžitě nastoupil do podniku VKUS v Uh. Hradišti, kde se zabýval stykem se zákazníkem, bral míry, zkoušel zakázky. *Práce bylo moc, od rána do večera. Vedoucí se chystal během dvou let do důchodu, a tak jsem se stal jeho perspektivním následovatelem na postu vedoucího. Musel jsem zastat všechno, staral jsem se o braní zakázek, braní mír, zakázky jsem musel pro dílnu nastříhat, odzkoušet, vybavit ji základním materiálem – podšívku, knoflíky, výztuži a podobně. Poté jsem musel model přestříhnout, pohlídat správné ušití, podruhé zákazníkovi odzkoušet a potom už bylo v mém zájmu jen vidět spokojenost zákazníka při odevzdání díla. Práce byla sice zajímavá, ale za málo peněz, a protože jsem chtěl založit rodinu, začal jsem přemýšlet o finančně lepší práci.* V únoru 1974 Josef Míšek oženil s Marií Hanicovou z Val-

Krojový mistr Josef Míšek z Hluku při cifrování mužské korduly ze Strání. Hluk 2009.

Detail šňurovaných nohavic, zhotovených Josefem Míškem. Hluk 2009.

tic a v letech 1975 a 1976 se jim narodily dcery Pavla a Helena. V té době Josefovi nabídl lepší platové podmínky podnik SLOVAC s dílnami v Průmyslové ulici. Přijímal jej krojový mistr Jan Bartoš a na dílně v té době pracovali František Mikulec, Václav Mikulka, Josef Borek a otec a syn Vojtěch Kašný. Pro Josefa Míška nastaly kruté chvíle, protože s krojovou krejčovinou neměl žádné zkušenosti. *Od pedantského mistra Bartoše jsem dostal tříměsíční základní plat a jediný příkaz. Stále opakoval: Dívej sa, hlavně sa pořádně dívej! Až po třech měsících mě pustili k suknu, začal jsem kreslit stříhy, učil jsem se držet šňůrku. Mrzelo mě, že jsem na krojové oddělení šel. Ta práce byla náročná, složitá a myslel jsem, že se to nikdy nenaučím. Naprosto jsem nechápal třeba na hradišských nohavicích, jak sa šňůrka kříží, kdy jde pod šňůrkou, kdy jde nad šňůrkou.* Téměř po třech letech dostal Josef Míšek první jednoduchou zakázku, ale práce se mu jevila natolik složitá, že raději podal výpověď a rozhodl se, že se znovu vrátí do předchozího podniku. Před vypršením výpovědní lhůty přišli zástupci vedení Slovače za Josefem Míškem, zda by si odchod z podniku ještě nechtěl rozmyslet a nabídli mu převedení na oddělení stříhárny. Tuto nabídku jako absolvent mistrovského stříhačského kurzu přijal. Pracoval u speciální pásové pily, kde zodpovídal za stříhání navrstvených dílů konfekčního oddělení. V té době začal na krojovém oddělení jako mistr pracovat Václav Mikulka, který se chystal na delší dobu do zahraničí, a proto chtěl krojové oddělení posílit. *Požádal mě, abych se na oddělení krojů vrátil jako mistr stříhač.* Mistr Mikulka Josefa Míška zacvičil, radil mu, bral jej na služební cesty k souborům, především na Slovensko, na severní Moravu. Největší zakázky byly realizovány právě pro slovenské soubory, pro soubory ze severní Moravy, na Valašsko, ale také pro pražské soubory, které zpracovávaly slovácký a valašský folklorní materiál a potřebovaly ke svému vystoupení kroje z těchto národopisných oblastí. Největší odbyt pokrývala hustá folklorní síť souborů

na Slovácku a Uherskohradištsku. Po odchodu Václava Mikulky do penze se Josef Míšek stal mistrem krojové dílny. Ve funkci však dlouho nesetřval. *Po revoluci ubylo zakázek. Souborům přestaly být hrazeny dotace, nezískávaly žádnou podporu na svou zájmovou práci. Proto také v této době zanikla řada kulturních zařízení a přestaly pracovat některé soubory. Krojové zakázky byly minimální. Ani ve vnitřní struktuře družstva Slovač nebyla jednoduchá situace. Střídalo se jedno předsednictvo za druhým, práce byla nejistá. Brzy zástupci vedení přišli také za mnou, že zruší místo mistra na krojovém oddělení a nabídli mi přemístění ke stroji na dámské konfekční dílně.* Josef Míšek tuto nabídku neakceptoval a vedení podniku jej propustilo. Nebyl však příliš zaskočen a s novými zaměstnaneckými nabídkami si v roce 1991 zřídil samostatnou živnost, zabývající se krojovým krejčovstvím. Přestěhoval se z bytu v Uherském Hradišti do rodného domu v Hluku čp. 99, kde si ve dvoře svépomocně vybudoval malou krejčovskou dílničku, kterou si postupně vybavil několika šicími stroji a tzv. vzorkovnou krojů, kde postupně vytvářel bohatý nabídkový fond pro své zákazníky. Situace však byla velmi složitá. *Celé tři roky se nenaskytla jediná krojová objednávka. Nikdo o mně nevěděl. Zkracoval a zúžoval jsem montérky, konfekční kalhoty, rukávy sak a šatů, šil jsem civilní gatě, bral jsem vše, co se dalo, co mi lidé přinesli na šicí stroj. Taková práce byla k ničemu.* Josef Míšek začal objíždět obecní úřady, kde informoval o své živnosti. Za dvacetikorunu si nechával vyhlásit místním obecním rozhlasem malý inzerát o své živnosti. Objížděl region od Napajedel, Huštěnovic, Spytihněvi, přes Uherské Hradiště, Ostrožsko, Dolní Němčí. Navštívil redakce místních a regionálních novin, telefonoval do redakcí rádií s žádostí o uveřejnění reklamní nabídky, týkající se šití a zdobení krojů. Žádný úspěch se však nedostavoval. Zájem o tuto práci jej však neopustil. Stále pokračoval ve vytváření vlastního krojového fondu všech krojových okrsků, šil vzorové kordule a nohavice z jednotlivých obcí a stále věřil, že lidé a hlavně mládež začne mít o kroje znovu zájem. Neustále balil kroje do kufrů a postupně objížděl tradiční jarmarky, slavnosti, festivaly, poutě, hody a vyhledával další příležitosti, při nichž se lidé oblékají do krojů. Velký význam pro něj představovalo setkání s krojovým krejčím Josefem Zemkem na jarmarku ve Vlčnově, který ho podpořil v jeho bohuľibé práci a nabídl mu k odkoupení cifrovací stroj. Vedle zdobení šňůrováním se tak Josef Míšek začal seznamovat i se strojovým jemným cifrováním. Vedle Uherskohradištska a Brodska navštívil také obce na Kopanicích, na Horňácku. S krojovou nabídkou se prezentoval na poutích ve Strážnici, ve Bzenci, na slavnostech ve Svatobořicích-Mistříně, v Kyjově i na Podluží. Téměř až po čtyřech letech neustálého putování s kufry se dostavily první úspěchy. Od roku 1995 pracuje šest dnů v týdnu, často i o nedělích. Sám by uvítal možnost zaměstnat učně, kterému by rád předal veškeré nabyté zkušenosti, ale vzdělávací systém tuto alternativu neumožňuje a sám by tento způsob vzdělávání mladých krojových krejčích nebyl schopen financovat. V současné době tedy není nouze o práci, některé zakázky musí dokonce odmítat. Největší problém v posledních letech představuje nedostatek kvalitního materiálu – sukna, prýmků, knoflíků, vlny. *Všichni dodavatelé, od kterých jsem odebíral kvalitní materiál na šití krojů a jejich zdobení, dnes krachují nebo už neexistují. Je velmi těžké najít na trhu firmu, která by dodávala kvalitní materiály, aby se lidé v kroji cítili dobře. Neexistuje už Valaška ve Valašských Kloboukách, sukno se dnes dováží z Polska, Maďarska, ale i ze Slovenska. Dokonce se objevil nový dodavatel v Čechách. Problémy se objevují i v galanterním sortimentu z podniku Pega Krnov. Prýmký s umělou příměsí vláken dělají při šňůrování problémy. Skončila výroba kvalitních knoflíků v Bižuterii Alšovice u Jablonce nad Nisou, které jsou zapotřebí na zdobení krojů ze Slovácka. Nové druhy knoflíků už svým charakterem neodpovídají těm, které jsme doposud používali třeba na výložkách mužských kordul a jejich cena se natolik zvýšila, že zákazník není schopen při vysokém počtu sto až sto dvaceti kovových knoflíčků na mužské korduli zaplatit navýšení ceny. Ani nejdecká česárna vlny už dnes nevyrábí značkové vlny a příze, které potřebuji na zdobení krojů třeba z Uherskohradištska a Uherskoostrožska. Nové druhy vlny a příze se nedají barvit. Je to jeden problém za druhým.* Josef Míšek je vlastně i pletářem a barvičem. Sám si podomácky speciální strojovou umělou přízi plete na pletacím dvojlůžkovém stroji. Téměř rok hledal doma

i v zahraničí odpovídající druhy vlny a příze a odstíny barev na umělou přízi, které by dokázaly obarvit materiál na požadovaný odstín. Podařilo se mu objevit speciální barvu *Swisscolor*, kterou si připravuje v takovém složení, aby přízi přesně obarvila do regionálně správných tónů. Stejně složitá je příprava knoflíků. Vzhledem k tomu, že se mu podařilo nakoupit tvarově správné krojové kovové knoflíčky, ale stříbrné, dlouho hledal firmu nebo specialistu, který by knoflíky pozlacoval. Přes všechny problémy, které se postupně dotýkají veškerého sortimentu potřebného ke zhotovování a zdobení krojů, zůstává Josef Míšek optimistou. Na čelní zdi své dílny má vyvěšeny propagační materiály muzik a souborů, které jsou oblečeny v jeho krojích. K posledním zakázkám patřily kroje z Uherskohradištska, Uherskobrodsko, ale i Kopanic, Hornácka či Podluží, z větších zakázek to byly kroje pro CM Světlovan Bojkovice, pro dechovou kapelu Stříbrňanka, Šarovec z Hluku, dechovku Komňané, soubory Pentla z Boršic, kompletní kroj pro cimbálovou muziku Jaroslava Čecha z Uh. Hradiště, pro folklorní soubor Old Stars Hradišťan, pro členy mužských pěveckých sborů. *Každý kroj je jinak náročný na šňůrování, sutašky a tresy, jejich stáčení a náročnost ornamentu je pro každou dědinu jiná a musí se precizně ovládat. Navíc se některé krojové oblasti neobejdou bez dalšího ručního vyšívání, které mě na mém díle pomáhá dotvářet Marie Gorošová. Podle náročnosti a pracnosti šňůrování a ručního vyšívání se odvíjí aj cena díla. Takové podlužácké července jsou finančně nejnákladnější, ale pro mě jako specialistu na šňůrování je tam jen základní motiv, ostatní musí udělat ruční vyšivačka. U hradištských a ostrožských nohavic je zase nejvíc šňůrování a ruční vyšívání už se neuplatňuje. Naopak na nich musím stočit a vyšňůrkovat kolem sto dvaceti metrů sutašky a tresy, které jsou potřebné k nazdobení jedněch nohavic. Téměř denně přicházejí k Josefu Míškovi jednotlivci, hlavně mladá hodová mužská chasa nebo rodiče se svými syny z Ostrožska, Hradištska nebo Brodsko, kteří chtějí ušít kroje k prvnímu svatému přijímání nebo na hody. Práce mám tolik, že bych potřeboval dva páry rukou. Co mě nejvíc těší, je to, že se lidé do krojů znovu a rádi oblékají a je o ně zájem.*

Marie Kočvarová, rozená Šestáková (29. 12. 1931), Věsky

Marie Kočvarová pochází z Věsek čp. 89. Otec se živil jako zedník, matka vypomáhala u sedláků a starala se o čtyři děti - Marii (1931), Ludmilu (1934), Annu (1938) a Vlastu (1944). Marie často hleděla pod ruce své matce, když si přivydělávala vyšíváním, ale vztah ke krojům si pěstovala díky své babičce Rozálii Pochylé, vyučené krejčové, která se zabývala veškerými ručními pracemi. *Její práce byla precizní, šila všecko v rukách – kordule, lajble, jupky, fěrtůšky, šorce, košule, rukávce. Dycky sem chtěla umět to, co ona.* Marie po ukončení Obecné školy ve Věskách začala navštěvovat Zemědělskou školu – Rodinku, ale už začátkem ledna 1946 nastoupila do družstva *Slováckého lidového umění moravského, tzv. SLUMu v Uherském Hradišti. Neexistoval tehdy obor, kde by brali učně, v Hradišti byly učnice a tovaryšky u slečny Marie Pachlové, ale ta už další učnice nebrala. A tak sem bez vyučení nastoupila do podniku ve Františkánské ulici, kde byly šicí dílny. Protože sem nebyla vyučená, neměla jsem nárok na odměnu jako ostatní, ale práci jsem musela vykonávat úplně stejnou, bez rozdílů.* V té době dílna produkovala především pánské konfekční prádlo a uniformní stejnokroje pro vojáky, od spodků, přes haleny, košile, kalhoty až po čepice. Na přelomu roku 1948-1949 se družstvo SLUM sloučilo s družstvem Slovač. Podnik procházel podstatnými změnami, které se dotkly hlavně hospodaření a nových vizí, které vyplývaly z tehdejší společenské situace a přicházejících politických a společenských změn. Marie Kočvarová pracovala v dílnách, situovaných v padesátých letech v patře Bergrova domu, ale v době, kdy se začal stavět nový podnik Slovač v Průmyslové ulici, pracovala ještě nějakou dobu v dílnách ve Františkánské ulici, kde funkci vedoucího či předsedy družstva Slovač zastával Ladislav Kořínek a vedoucí dílny Františka Hrobařová. Náplní práce dílny byla v té době hlavně výroba dámské konfekce. *Pracovaly zde Alena Bárová, Ludmila Dovrtělová, Anna Pohunková, budoucí šéfkyně Marie Vančurová (Zůbková), která k nám byla nekompromisní a přísná, Jiřina Pochylá z Mařatic, Vlasta Gajzůrová z Uh. Hradiště,*

Věra Polášková, Blanka Bundilová, Milada Vlachynská z Mařatic, Marie Petrželková z Polešovic. Šití krojů se začalo stávat významným doplňujícím programem. Marie Kočvarová se od prvopočátku věnovala stříhání materiálu, původně pracovala ve stříhárně na konfekci, ale zakázky na kroje byly stále větší, a tak se podílela na přípravě materiálu a šití velkých objednávek pro Kyjovsko, kam odcházely stovky sukní pávek nebo na Podluží, kde jsme museli být obzvláště precizní při vypracovávání sedmi až devíti sámků. Krojové zkušenosti přebírala Marie Kočvarová od slečny Marie Kodajové z Polešovic, která dohlížela na konfekční dílnu s osmi pracovníci, kde spolu s ní pracovaly např. Anna Kostílková a Anna Cechová z Kunovic, Marie Habartová nebo Blažena Fryštáková z Buchlovic, které šily tehdy všechny ženské krojové součástky od spodnic, opléček, předních sukní *řertůšků* až po rukávce. Vedoucí se brzy stala Zdenka Procházková. Z Františkánské ulice se do nových prostor přestěhovala pánská krojová dílna, kde ve své profesi vynikali

Marie Kočvarová při úpravě polosvátečních rukávčů z Kunovic. Věsky 2008.

krojoví krejčí Václav Mikulka, Josef Borek, Josef Zemek z Vlčnova, Jan Bartoš, Jan Janča z Dolního Němčí, Stanislav Měrka z Derfle, Hynek Kašný z Kněžpole, Václav Večeřa z Bílovic. Po vedoucím a mistru dílny Jaroslavu Ostrožíkovi nastoupil do této funkce mistr Jan Bartoš. Marie Kočvarová pracovala na konfekčním oddělení, které muselo zařadit do své pracovní náplně i krojové zakázky. Docházely sem rovněž externí spolupracovníci, hlavně podomácké vyšivačky z Hrubé Vrbky, Suchova, např. Alžběta Kovárová nebo malářečky z Podluží – např. vynikající malářečka Anděla Mrázová (Kučová) z Hodonína. Obstarávaly malování rostlinných motivů na podlužácké šátky, na kašmír, brokát. *Atmosfera té doby je nepopsatelná. Celou pracovní dobu sme prozpívaly, od mariánkových písniček až po všechny šlágry. Práce bylo dycky tolik, že sme za tmy chodily do práce a zase za tmy dom. Byla to velká dřina, ale byla to také samá radost.* Marie Kočvarová zůstala ve Slovači po celou dobu svého aktivního života, celých 42 let až do roku 1989, kdy odešla do důchodu. Šití krojů se zpočátku nevěnovala, neboť vynikající krojovou švadlenou byla její *svatka* Františka Straňáková z Kunovic. U ní získávala Marie Kočvarová další zkušenosti, zaučovala ji do dalších praktík, které byly nutné aplikovat například při praní, škrobení nebo žehlení krojových součástek. Postupně od ní přebírala zkušenosti, staré osvědčené receptury a po jejím úmrtí ji motivovala především dcera Ludmila Straňáková, která má k folkloru od dětství hluboký vztah. Jako krojová garderobiérka folklorního sboru Handrlák z Kunovic soustavně domů přináší krojovou práci. Marie Kočvarová tak vychází vstříc nejen tomuto souboru, ale také široké veřejnosti z Věsek, Kunovicka a celého Hradištska, hlavně se soustřeďuje na úpravy, šití krojových součástek z Věsek, Mařatic, Uherského Hradiště, Sadů, Míkovic, Podolí, Popovic a Kunovic, stará se o praní, škrobení a žehlení starých kvalitních šifonových a dnes méně kvalitních plátěných krojových součástek, vyšívá, zabývá se šitím jednodušších krojových kusů jako jsou rukávce, košile, kalhoty - traslavice, brokátové přední sukně. *Díky své dceři Ludmile nemám čas stárnout a hledat neduhů pozdního věku. Hraju se s krojama a při každé sváteční příležitosti, ke keré si mladí oblékají kroj, mám radost, že aj já sem přiložila ruku k dobrému dílu.*

Marta Tyllichová, rozená Mencilová (3. 3. 1960, Královce, okr. Košice), Uherské Hradiště – Jarošov

Rodištěm Marty Tyllichové je východní Slovensko. Rodiče Marie a Ondrej Mencilovi vychovávali tři děti. Marta navštěvovala Základní školu v Královcích a v Budimíru. Vzhledem k tomu, že od dětství se projevovala výtvarným nadáním, ráda malovala a jako samouk se zabývala veškerými ručními pracemi, především vyšíváním. Proto se rozhodla získat další znalosti studiem na Střední odborné škole v Košicích. Třiletý obor pánská krejčová studovala pro podnik Obnova Vkus Košice, kde nastoupila na oddělení zakázkového šití pánských obleků. Vzhledem k tomu, že v jejich rodině byl pěstován vztah k lidovému umění a tradicím, začala během studia střední školy navštěvovat folklorní soubor Železiar, kde se seznámila se svým nastávajícím mužem Jaroslavem Tyllichem ze Starého Města, který absolvoval v Košicích dvouletou základní vojenskou službu. Podnikové oddělení Obnovy navíc navázalo s jejich vojenským útvarem družbu, se kterým realizovali řadu kulturních vystoupení a programů pro veřejnost. V roce 1980 se provdala a přestěhovala se do manželova rodného domu do Starého Města. Vzhledem k tomu, že ji zajímalo vyšivkářství, využila nabídky a nastoupila v roce 1980 do družstva Slovač na oddělení automatů, kde se zabývala programováním tradičních i moderních vzorů na ubrusy. V roce 1982 využila nabídky a přešla na dámské krojové oddělení, kde úzce spolupracovala s krojovými švadlenami Marií Gahurovou ze Starého Města, Annou Pohunkovou a Marií Vojtěškovou z Uh. Hradiště, Věrou Poláškovou z Bojkovic. Jejimi prvními zakázkami byly mužské košile *sámkovic*, seznamovala se s ručním plisováním, nejvíce používaným na velkých zakázkách sukni pro slovenské soubory. Po mateřské dovolené byla Marta Tyllichová přijata na pánské krojové oddělení, kde ji zaškoloval krojový mistr Václav Mikulka. Vzhledem k tomu, že měla od dětství vztah k vyšívání, velmi snadno se zaškolila do technologie

šňurování, kterou nejdříve aplikovala na jednodušších krojích pro slovenské folklorní soubory do Bratislavy, Trenčína, Nitry, Terchové, Košic. Slovač získával také větší zakázky z oblasti Valašska, Slezska, Lašska, Jablunkovska, kde nemělo krejčovské řemeslo tradice a soubory z těchto regionů se obracely právě na družstvo Slovač. Po zapracování a získání zkušeností se Marta Tyllichová podílela na velkých zakázkách pro soubory z Uherskohradištska, z Brna, Křenovic, na Valaško pro Valašské Klobouky, Vsetín, ale také do Ostravy, pro Slezan z Českého Těšína, pro soubory do Prahy. Příprava stříhů a stříhání krojů byly v kompetenci mistra dílny, kterým se po Václavu Mikulkovi z Jarošova stal na krátkou dobu Vojtěch Kašný z Kněžpole, který patřil k nepreciznějším krojovým krejčím v historii dílny, po něm krátce dílně mistroval Josef Míšek z Hluku, který ji už v roce 1990, kdy měla být zrušena, opustil. Po jeho odchodu si krejčí zajišťovali veškerou přípravou práci pro šití a šňurování krojů sami pod vedením Jarmily Ryškové, se kterou také Marta Tyllichová zajížděla kroje zkoušet do souborů hlavně na Slovensko. Rovněž tady pomalu doznávaly příznivé

Krojová krejčí Marta Tyllichová se svým dílem – nohavicemi a kordulí z Hradištska. Jarošov 2008.

dotlační podmínky na krojové vybavení folklorních souborů. Po roce 1990 se s krizí, která slovačkové krojové oddělení postihla, začal rozvíjet náhradní program dílny. Zakázky tvořily např. objednávky liturgického oděvu, např. kleriky, sutany, ornáty. V té době se podařilo zajistit zajímavou zakázku s rakouskou oděvní společností *Tracht-Exquisit*, pro kterou družstvo zhotovovalo originální konfekční modely inspirované tradičním lidovým oděvem Tyrol. Krojové oddělení družstva tak získalo lukrativní spolupráci, na níž se podílela řada externích spolupracovníků zajišťujících ruční výšivky, háčkování, pletení a textilní aplikace. Situace v družstvu Slovač byla kvůli transformování celého podniku nepřehledná a složitá. S novým vedením došlo v roce 1992 ke změně družstva Slovač na DUV Slovač a Slovač d.u.v. Podnik se jako družstvo umělecké výroby profiloval *výrobou a prodejem dámské a dívčí konfekce, krojů a krojových součástí, svatebních a společenských šatů, zhotovováním a aplikacemi výšivek, výrobou prostěrek, ubrusů, povlečení, půjčovnou svatebních šatů, návrhy kolekcí, ale i výrobou ostatního svrchního ošacení, výrobou tylů, krajků, záclon a výšivek. Vedení Slovače se obměňovalo a situace byla pro nás zaměstnance velmi nepřehledná. Také dosavadní vedoucí dílny Jarmila Ryšková z tohoto důvodu v roce 1996 rozvázala pracovní poměr a já jsem ji v roce 1997 následovala. Opouštěla jsem nerada práci, kterou jsem měla jako srdeční záležitost.*

Marta Tylichová poté hledala vhodné uplatnění, byla registrovaná na úřadu práce, vystřídala několik zaměstnavatelů, pracovala v podniku OTMA Mařatice, ale práce na krojích ji neustále lákala. Proto v roce 1990 začala podnikat v odvětví krojové krejčovství. Od registrace živnosti se nezastavila, neboť přicházela jedna velká zakázka za druhou. Mezi stěžejní patřila obnova krojového fondu pro soubor Ondráš z Brna, kompletní kroje z Hradištska pro jejich cimbálovou muziku, kroje z moravskoslovenského pomezí. Zpracovávala obnovení mužských krojů pro Velehrad, na kterých se podílela společně s dámskou krojovou švadlenou Helenou Lakosilovou. Mezi zajímavou zakázku řadí kroje pro soubor a muziku Olšava z Uherského Brodu. Mimo velké souborové objednávky přicházely celoročně individuální objednávky z celého Slovácka, nejvíce času však věnovala krojům z Uherskohradištska, Brodská, Hodonínska, Podluží. Její doménou jsou však kroje dolňácké, z Uherskohradištska. *Ve Slovači jsme se museli orientovat i v zařazování krojů do jednotlivých oblastí a mě vždy nejvíc lákaly kroje z velehradské župy.* Marta Tylichová ve svém profesním zájmu upřednostňuje objednávky z uherskohradištské oblasti, v níž si lidé oblékají typ velehradsko-spytihněvského kroje. Proto není divu, že nejčastěji šije mužské krojové součástky pro Velehrad, Modrou, Salaš, Jalubí, Traplice, Jankovice, Košíky, Kudlovice, Sušice, Huštěnovice, Babice nebo do Spytihněvi. Zakázky přicházejí i z obcí, které spadají do krojů staroměstsko-jarošovských. Zhotovovala kroje pro Staré Město, Mařatice a Jarošov. Situace se však zhoršovala a soubory přestávaly mít na kroje peníze. *Dalším kritériem byla i samota. Pro lidi komunikativní a vyžadující kolem sebe společnost, kam já patřím, se práce u šicího stroje mezi čtyřmi zdmi stávala stále více depresivnější.* Marta Tylichová je od roku 2004 zaměstnaná a uměleckou tvořivou práci na lidových krojích už vnímá jako svůj prvořadý koníček, kterému se nejvíce věnuje v čase hodů a slavností vína a otevřených památek v Uherském Hradišti. *Krojařina je namáhavá dřina, kterou se člověk musel naučit a projít si často strastiplnou cestu, než pochopil všechny zákonitosti, které tato práce vyžaduje. Nejvíc mě baví právě šňůrování, podle kterého se dá poznat, odkud kdo je. Na kroji nejde nic změnit, zjednodušit a ulehčovat si práci. Všecko, co na krojích je, musí dělat člověk s láskou a trpělivostí. A tento vztah jsem si pěstovala od mládí. Je nutné se začít co nejdřív zamýšlet nad budoucností profesionálně školených krojových následovníků.*

Krojové provozovny

Tradice Slovácka, o. p. s. – Středisko školy lidové tvořivosti a řemesel v Blatničce

V listopadu 2003 se starostka obce Blatnička Ing. Jarmila Hrušková zúčastnila semináře na téma, jak získat finanční prostředky z EU. Dlouho se trápila myšlenkou, jak účelně využít budovu staré školy ve své obci, která od roku 1979 chátrala. O myšlenku se podělila s Ing. Olgou Ondráčkovou a společně začaly pracovat na projektu rekonstrukce budovy bývalé základní školy v Blatničce. Projekt byl úspěšný a budova byla nákladem deseti milionů korun rekonstruována, z čehož osm milionů bylo hrazeno evropskými finančními prostředky, necelý milion přispěl stát a další náklady nesla obec Blatnička. Před iniciátory projektu však nestála jen otázka rekonstrukce budovy, ale naplnění objektu smysluplnou prací. Jarmila Hrušková vnímala po likvidaci družstva Slovač absenci střediska, které by se zabývalo údržbou stávajících krojů a výrobou nových. Obdobná myšlenka záchranu lidového oděvu trápila nějaký čas i vedoucí vnorovského folklorního souboru Spinek Janu Smutnou. Obě toto téma dlouho diskutovaly, přidala se k nim ještě Ing. Hana Příleská z Uherského Ostrohu, místostarostka města, která přemýšlela, jak znovu přinést do Uherského Ostrohu staré řemeslné techniky zpracování oděvu. Jednání se zástupci uherskoostrožské radnice bylo této představě nakloněno. Byla tak ustavena obecně prospěšná společnost *Tradice Slovácka*, kterou kromě Města Uherského Ostrohu tvoří Obec Blatnička a Občanské sdružení Spinek. *Pozorovaly jsme, že tady není nechuť mladých lidí strojit se do krojů, ale hlavním problémem se stalo pořízení nového kroje nebo možnost si ho vypůjčit. Kroje, které jsme dědili po předcích, už dosluhují, dnešní mladá generace je podstatně vyšší, než bývali naši předkové, a tak se často stávalo, že zděděný kroj byl vnukům malý, o botách ani nemluvě. Proto jsme měly velké přání vybudovat středisko, do kterého by člověk přišel a objednal kroj včetně všech potřebných krojových doplňků bez dalšího shánění. Všechno by mu bylo nabídnuto pod jednou střechou s dohledem odborníků.* Záměrem projektu nebyla jen rekonstrukce historické budovy zdejší školy a přestavba všech jejích vnitřních prostor, která zahrnovala mimo další vytvoření analýzy potřeb, zpracování projektové dokumentace, výběr dodavatelů, rekonstrukci školy a okolní úpravy a výsadby veřejné zeleně, ale s ukončením projektu a převzetím stavby to bylo také vytvoření nových pracovních míst s odpovídajícím pracovním zaměřením. Stěžejním se stala realizace vzniku *školy lidové tvořivosti a řemesel účelově zaměřené na naléhavé potřeby šití, obnovy, čištění a půjčování lidových krojů pro oblast moravského Slovácka.* Mezi hlavní cíle projektu bylo zařazeno nejen udržet, ale především zachovat a předat tradice tvorby lidového kroje dalším generacím. *Vznik této školy si vzal za úkol posílit místní bohaté folklorní tradice, založené na dodržování starých zvyků. Naším přáním bylo, aby byla atraktivita školy podpořena vybudováním muzea lidových krojů přímo v jejich prostorách i se zajištěním poradenské činnosti. Rekonstrukce a provoz školy lidové tvořivosti a řemesel měly zajistit také vytvoření nových pracovních míst s možností uplatnění lehce tělesně postižených občanů.* Projekt před-

Ředitelka střediska Tradice Slovácka v Blatničce Jana Smutná při výrobě stříhů pro ženské a mužské kordulky pro FS Břeclavan. Blatnička 2009.

Bohumila Bajková a Dana Michalčíková při ručním vyšívání mužských kordul z Kubry pro FS Ondráš z Brna. Blatnička 2009.

Ludmila Šivlová při práci na ženské kordulce z Malé Vrbky. Blatnička 2009.

Marie Varsamisová při šňůrování nohavic z Babic pro CM St. Gabriela. Blatnička 2009.

pokládal také příznivý vliv na vyvážený rozvoj nejen mikroregionu Ostrožsko, ale celého Hodonínska, a zvýšení obecné atraktivitvity zapojených obcí a celého regionu.

V lednu 2006 bylo Středisko školy lidové tvořivosti a řemesel zkolaudováno a provoz byl zahájen. Se zprovozněním budovy však souviselo vytvoření dalších dlouhodobých projektů s názvem *Rozvoj Střediska školy lidové tvořivosti a řemesel v Blatničce*, které by zajistily vlastní a trvalý chod střediska. Vedení obce a střediska vypracovalo specifické cíle projektu, které doplňují standardní náplň práce, připravilo množství vzdělávacích kurzů, motivačních programů a drobných ilustračních tématických výstav s garancí odborných lektorů, např.

výstavy *Za tradicemi našich předků*, *Podzim na vesnici* s ukázkami předvádění výrobků z dýní, šustí, proutí, slámy, podzimních a sušených plodů, *Vánoce včera a dnes* s ukázkami zvyků, s vyšíváním vánočních ozdob, pletením slaměných ozdob, vánočních věnců a výrobou svícňů, *Tradice Velikonoc*, *Světlem obtížněji*, *Letnice*, *Slavnosti vína* s ukázkami původních technologií výroby vína a dnešními postupy pěstování, sběru a výroby, zpracováním vína jako suroviny na jiné produkty, *Vánoční čas* s ukázkou víkendového pečení perníčků a vizovického pečiva, se soutěží o neoriginálnější vánoční řetěz, výstavy *Lidová výšivka*, *Jarní svátky* a další.

Vedoucí střediska Jana Smutná a další specialisté Ludmila Šivlová, Marie Varsamisová, Anna Janésková, Vladimíra Čiháková, Dana Michalčíková, Lucie Nádeníčková, Eva Macháčková, Bohumila Bajková, Anna Kotásková, Helena Švabíková, Soňa Zůbková, Marie Sečkářová, Marie Zrůnová se od počátku realizují v činnosti, která souvisí s krojovým obléčením. *Společnost vyrábí, zdobí, pere a žehlí, opravuje kroje a je to dílem celého kolektivu. Středisko se zaměřuje a musí se také zdokonalovat v celém technologickém procesu, který si příprava a šití krojů vyžaduje. Je to ženská a pánská krojová krejčovina a techniky výzdoby – šňurování, cifrování, aplikace, strojová a ruční výšivka, a to všechny druhy výšivek podle jednotlivých zakázek a požadavků.* Konfekční a moderní šití středisko Blatnička nezajišťuje, na tuto práci nemá dílna pracovní prostor a nechce se této činnosti věnovat. Dílna se zabývá drobnou doplňkovou činností, např. výrobou krojových panenek, kdy na zakázku vytváří přesné kopie krojů z různých oblastí naší republiky, zabývá se i zhotovováním dárkových předmětů v duchu tradiční výroby, např. zboží ručně tkané nebo zdobené ruční či strojovou výšivkou. Třetím okruhem doplňkové tvorby je výroba drobných krojových součástí – výšivek, kapesníků, šátků, střapců na šátky a kapesníky, vytváření voniček, vázanek, klobouků atd. Už v únoru 2006 se podařilo získat první velkou zakázku pro mikroregion Hornolidečsko, kterou představovalo zhotovení 58 párů krojů pro dospělé a 35 párů krojů pro děti do Horní Lidče na Valašsku. Po výborné mediální odezvě začaly přibývat další objednávky, převážně kompletní sváteční, ale i pracovní kroje, kordulky, boty, klobouky pro jednotlivce i pro národopisné soubory, např. ze Strání, Bystřice pod Lopeníkem, do Vnorov, pro mužský sbor z Ostrožské Lhoty. Dílna díky své vedoucí a ředitelce o. p. s. Janě Smutné dostává objednávky na pořízené kroje z celé republiky. Mezi poslední patřily kroje pro Čechy, Hanou, Valašsko a hlavně pro náš region – pro obce Strání, Březová, Bystřice pod Lopeníkem, Dambořice, Vacenovice, Hodonín, Břeclav, Nivnice, Ořechov, Násedlovice. V současné době tvoří tým švadlen a vyšívaček stylizace krojů z Kubry pro soubor Ondráš, babické nohavice pro muziku Stanislava Gabriela, ale objevují se i objednávky ze Slovenska, Rakouska nebo Kanady. *Zajištění provozu a chod střediska je hodně těžké, neboť pracovní zařazení a odměny pracovníků, odvody mezd, DPH, neustále rostoucí cena energie zvyšují náklady naší práce. A pak je to především nedocenená ruční práce řemeslníků nejen v Blatničce, ale obecně, kteří nikdy asi nebudou zaplacení podle zásluh.*

Přestože je hlavním posláním střediska zachování a udržování výroby tradičního lidového oděvu podle původních vzorů a starých technik, v případě souborových krojů a kostýmů se vedoucí střediska zabývá i návrhy stylizací, které sice dodržují základní střih, barevné řešení, použití materiálů je ovlivněno dostupností na našem trhu, ale i financemi. Stejný problém řeší vedení v případě výšivek, které se dnes ve většině případů pro soubory realizují strojově. *Největší problém současnosti představuje shánění materiálů, speciálních látek, sukna, knoflíků, nití, přízí. Na českém trhu se projevila zahraniční konkurence i finanční krize, která zapříčinila úbytek a likvidaci českých výrobců, hlavně textilních továren.* Jana Smutná se každodenně potýká s nějakým problémem, který lze řešit pouze neúnavným a soustavným prozkoumáváním našeho i zahraničního trhu, osobním jednáním s výrobci, továrními nebo soukromými. K velkým nedostatkům řadí absenci šablon na *modrotiskové vzory, ať látky na sukne, zástěry nebo nedostatek šablon a odpovídající barevnost na výrobu tureckých šátků. Výběr je tak zúžen na dva nebo tři vzory, které nerespektují regionální odlišení. Vytvoření nových šablon je natolik finančně náročné, že si tuto výrobu nemůžeme objednat a navíc i odběr jednoho vzoru jde do několika tisíců, což si dílny a střediska našeho charakteru nemohou dovolit.*

Středisko v Blatničce se věnuje především šití krojů a jejich doplňků, ale průběžně zajišťuje i jejich spravování, čištění, přešívání, celkovou údržbu krojových součástek – praní, škrobení, žehlení. Sporadicky se objevují i nabídky krojů do komisního prodeje, kterými se dosud dílna zabývá jen okrajově, neboť Blatnička nemá strategický prostor pro tento způsob obchodu. Zájem o dary starých a obnošených krojů dílna vítá, neboť slouží hlavně jako předlohy pro šití nových krojů. S tím souvisí i půjčovna krojů a součástí, která vychází právě z vlastního archivního fondu, jež díky darům dalších krojů a doplňků postupně středisko buduje. *Zatím nabízneme pět dívčích kompletních valašských krojů, mimo krpce. Obuv nepůjčujeme. Dále máme jednoduché sámkovice z oblasti Uherskohradištska a dívčí kroje z Blatničky. Do budoucna budeme mít ještě jednu provozovnu v Zarazících a ta se tímto obchodem bude mimo jiné zabývat.* Úspěchem střediska a jejich zaměstnanců jsou především spokojení zákazníci, kteří se do Blatničky vracejí. *Pokud by třeba jen jeden projevil nespokojenost, musí to být další impuls pro zkvalitnění naší práce.*

Lidové tradice a řemesla v Uherském Ostrohu

V roce 2004 vznikla v Blatničce společnost Tradice Slovácka, o.p.s. Původní společnost zahájila svoji činnost na začátku roku 2006 a měla dvě provozovny, v Blatničce a v Uherském Ostrohu. Z existenčních, finančních i pracovních důvodů byla na návrh jednoho ze zřizovatelů, města Uherský Ostroh, od 1. března 2008 zdejší provozovna osamostatněna. Od 1. listopadu zmíněného roku pracuje dílna v Uherském Ostrohu pod názvem **Lidové tradice a řemesla, o. p. s.** samostatně. Iniciativa směřující ke vzniku společnosti byla reakcí na ukončení činnosti firmy Slovač v Uherském Hradišti. *Vzhledem k tomu, že o kroje byl stále zájem, nabídla se možnost aktuálně řešit volný prostor na trhu a převzít jejich pracovní náplň nejen pro tento region. V té době se jevilo jako dobré řešení vypracovat projekt EU.* Další faktor pro vznik dílen představoval nedostatek podomácích výrobců a zánik starých řemeslných technik. To byl základ pro vznik střediska, v němž se původně mělo i vyučovat těmto již zaniklým nebo mizejícím technikám, záměrem bylo i vybudování archivu starých krojů, dokumentů apod. Myšlenka byla i na archivaci a tvorbu katalogů s výrobky, která tato dílna vyrobila. Zakladatelem původní společnosti bylo město Uherský Ostroh, obec Blatnička a soubor Spinek, projekt zpracovávala Ing. Hana Příleská, tehdy místostarostka Uherského Ostrohu. Oprava budov, ve kterých sídlí společnost, a částečné vybavení provozu, bylo hrazeno z prostředků Evropské unie. Podmínkou každého takového projektu je jeho trvalá udržitelnost a zajištění provozu krojové šicí dílny po dobu pěti let a rovněž zajištění zaměstnanosti. O to se obě pobočky snažily. Došlo však k odluce. Samostatná provozovna Tradice Slovácka o.p.s. Uherský Ostroh pracuje od 1. 3. 2008, jako Lidové tradice a řemesla o.p.s. od 1. listopadu 2008. Vedoucí střediska se stala Dagmar Štěrbová, které pomáhá manažerka společnosti Dagmar Raušová, a také Helena Švabíková ve funkci účetní. Dílna vytvořila v současné době pracovní příležitosti pro jedenáct zaměstnanců. Marie Belková (1966) se specializuje na šití a střihání krojových součástek, Světlá Bezděková (1976) ovládá skládání rukávců, žehlení, praní, ruční vyšívání a je nápomocná při krojovém šití. Z ručních vyšivek jsou převážně využívány techniky křížkové, řetízkové, případně vyšívky korálkové. Jindřiška Čechová (1974) je specialistka a školená vyšivačka na vyšívacích strojích, zajišťuje krojové šňůrkování. Strojové vyšívky aplikované průmyslovým vyšívacím strojem jsou dnes nejčastěji používané na ostrožských košilích *dudovicích*, hradištských košilích *sámkovicích*, kyjovských sukních *pávkách*, rohateckých *kordulích*, na pánských kapesničcích do nohavic, na zástěrkách k českým krojům, na stuhách *štruplích*, na vracovských, hodonínských, strážnických kordulích apod. Eva Hlůšková (1982) se věnuje šití a zhotovování krojových drobných součástek, zabývá se výrobou klobouků, voniček, čepení. Erudovaná kloboučnice je schopná vyrobit jakýkoliv klobouk podle přinesené předlohy, klobouku, ale i obrázku, věnuje se i zdobení pokrývek hlavy náležitými doplňky. *Klobouky jsme vyráběly pro Uherský Ostroh, Uherský Brod, Střílky, Kelníky, Starý Hrozenkov, Boršice u Blatnice, Vizovice, Rohatec, Hornácko. Také zhotovujeme beranice.* Svě místo

Světlá Bezděková při žehlení spodnic. Uherský Ostroh 2009.

a vyškolení. K těmto dodavatelsky řešeným pracím patří například vytváření předloh ke strojovému vyšívání, ovládnání techniky cifrování, tkaní na tkalcovském stavu, různé techniky ručního vyšívání. Dagmar Štěrbová však dbá na to, aby byly pracovnice dílny průběžně školeny v profesních zaměřeních, které je nutné k dobrému chodu střediska znát. *Všechny naše pracovnice jsou schopné ušít cokoliv, jsou zkušené švadleny, jejich specializace nejsou vyhraněné. Samozřejmě jsou některé více nebo méně zručné. Snažíme se vytvářet takové podmínky, aby u nás byly pracovníci spokojeni, aby získávali co největší zkušenosti a prakticky se školily v nerůznějších činnostech, aby třeba nedošlo k situaci, že by po eventuálním odchodu některého z nich nebyl schopen toto místo někdo okamžitě zastat. Nejmarkantnější je práce vyšívačky. Horňácké a kunovické výšivky pro složitost musíme zadávat externím spolupracovnícím. Ostatní druhy výšivek se postupně podle přinesené předlohy musejí naše pracovnice dokonale naučit.*

Dílna v Uh. Ostrohu by se zatím neužívala jen krojovými zakázkami, proto přijímá objednávkami i na další rozmanité předměty dárkového charakteru, které jsou ale zhotovovány z materiálů produkovaných dílnou, např. tkanin. Hlavní část této produkce představují ubrusy, prostírky, obaly na víno, polštáře, tašky, čepice, šály, pokrývky, ručníky, ale je to i dámská a pánská konfekce, inspirovaná lidovým uměním. Při jejich zdobení je využíván vyšívací automat. V nabídce střediska jsou také vyšívány křtící roušky, dílna šije, opravuje, pere a kulmuje křtící a kojenecké zavinovačky a peřinky.

Za krátkou dobu trvání získala dílna řadu zajímavých zakázek, mezi nimiž byly hlavně pánské lajblly, župice, mužské vesty – kordule a nohavice, např. do Mařatic, Boršic u Blatnice, Uherského Ostrohu, Rohatce, Veletin, Strání, Starého Hrozenkova, do obcí na Horňácku, i na Zálesí, pro Kelníky, pro soubor Malé Zálesí z Luhačovic. K posledním zakázkám patří kroje pro jednotlivce, krojové kolekce dílna tvořila pro mateřskou školu v Uherském Ostrohu, pro folklorní soubor Světlovan z Bojkovic, pro ZUŠ Uherský Ostroh, ZUŠ Napajedla, pro

má v nabídce dílny i tvorba krojovaných panenek na zakázku. Veronika Hráčková (1963) má ve své pracovní náplni zařazeno konfekční šití, zabývá se návrhářstvím oděvů i dárkových předmětů. Marie Klemová (1971) ovládá tkaní na rámu, stolním i klasickým tkalcovským stavu, je využívána při veškerém šití a žehlení textilií. Dílna je tak díky těmto odbornicím schopna tkát na dvou nebo čtyřlístových stavech, a to nejen objednanou a požadovanou metráž ke krojům. Vzhledem k tomu, že je to finančně nákladnější záležitost, je v dílně vyráběná tkanina využívána převážně na výrobu konfekce a dárkového zboží. Milena Křivánková (1973) je specialistkou na ruční vyšívání, plisování a žehlení. Lucie Omastová (1982) se zaměřuje na lehkou krojovou krejčovinu. Náplň práce, kterou šití krojů vyžaduje, je velmi pestrá a co do technologických požadavků velmi rozsáhlá. Vzhledem k tomu, že je dílna mladá a zakázky se teprve začínají objevovat, rozhodlo se vedení této dílny využívat pro odvádění co nejkvalitnější práce také účasti externích spolupracovníků, kteří jsou profesionály v oboru, jsou odborně i prakticky zdatní

Dagmar Raušová předvádí mužský lajbl z Hradištska. Uherský Ostroh 2008.

Jindřiška Čechová při vyšívání mužského kapesníčku do nohavic na automatu. Uherský Ostroh 2008.

Autorka fotografií:
Romana Habartová.

obec Mistřice, Boršice u Blatnice, pro folklorní soubor Vavřínek, pro Javorinu, pro Základní školu T. G. M. v Uh. Hradišti nebo pro MPS Ostrožská Lhota.

Dílna se potýká i s řadou nesnází, mezi něž patří třeba technika zdobení šňůrováním. Postupně se v něm zaškolují všechny pracovnice, ale jedná se o velmi náročnou práci, která vyžaduje dlouholetou zkušenost a praxi. *Zakázky zpracovává Jindřiška Čechová, jednodušší Milena Křivánková, které se na tuto techniku více specializují. Nejsložitější je šňůrkování na nohavicích ve Veletinách, kde se sutaška musí přišívat na výšku.* Rovněž pro cifrování krojů využívá dílna externí spolupráci Jitky Bahulové, bývalé pracovnice Slovače.

Vedle konkrétních zakázek se dílna zabývá i údržbou a opravami krojů. Jedná se hlavně o opravy textilií s rozpadnutými vlákny materiálu, jako jsou přední sukňe – ornátové fěrtůšky, *zajišťujeme přešívání rukávců, na nichž zachováváme původní staré výšivky, renovujeme podšívky ve vestičkách – mužských a ženských kordulkách, lajblech i v nohavicích, opravujeme vypadané vyšívání, zajišťujeme zkracování délek fěrtůšek a šorců, přemotávání a renovování ozdob na krojových součástkách.* Při přešívání některých součástí se vždy jednotlivé kusy různě nastavují a zvětšují, protože naši předkové byli drobnějšího vzrůstu. Dílenské vybavení umožňuje údržbu krojových součástí – praní, škrobení, modření, žehlení, kulmování. *Skládáme kulaté i hranaté rukávce. Tuto techniku znají všechny pracovnice, ale nejvíce se tomuto věnuje Milena Křivánková a Světa Bezděková. Dále je žádané kulmování obojků, žehlení fěrtůšek, příprava košil a spodniček.*

Provozovna v Uh. Ostrohu zřídila v létě 2008 také komisi prodej a půjčovnu krojů. Jejich záměrem bylo kromě rozšíření nabídky služeb podniku přilákat do provozovny více zájemců o kroje a konkrétní kusy oděvu. Touto cestou se podařilo městu a vedení dílny zajistit několik velmi zachovalých krojových součástí určených k půjčování. V nabídce jsou

dětské, dívčí i chlapecké ostrožské kroje, některé součástky dívčích krojů z Čech, mužské a ženské kroje z Ostrožska, z Uherskohradištska, z Mařatic. Největší zájem je o dámské kabátky *kacabaje*, o vlnáky, dětské kroje, hlavně v době hodů, o půjčování pánských kordul, i o jejich odkoupení. *Zájem o kompletní staré kroje je téměř nulový. Nejvíce jsou žádány zachovalé staré kvalitní výšivky, zdobené na pánské kordulky (materiál velbloudí srst), pruhy výšivek – kadrle na ženské rukávce, zadní sukňe – šorce. Trend poslední doby je takový, že lidé by chtěli všechny kroje v dané oblasti stejné. Jakákoliv mírná odchylka je od veřejnosti nepřijatelná, proto staré kroje, které byly ušity a vyrobeny z materiálů dostupných v době jejich vzniku, se dnes nelíbí a nikdo je nechce.* Tady se dílna setkává s dalším úskalím, které představují střihy krojů. Původní neodpovídají typům a rozměrům současných postav a zákazníci trvají na úpravách krojů, aby *seděly přímo na tělo. Často zákazník požaduje vypasované krojové součástky, které už nejsou autentickou replikou původní předlohy.*

Zásadní problém i tato dílna vidí v získávání kvalitních materiálů, látek i nití, které se u nás přestaly vyrábět a dovozové galanterní zboží z Německa neodpovídá původní tuzemské kvalitě. Vzhledem ke krizi v českém textilním průmyslu, která trvá již několik let, je shánění autentického sortimentu stále obtížnější. *Příze, pokud se neodebírají v kilometrových návinech, žádná firma v tuzemsku nevyrobí, proto jsou naším dodavatelem firmy převážně z Německa. Knoflíky vhodné na kroje má v nabídce pouze jediná naše firma, která se v těchto dnech ocitá v existenčních problémech. Byli jsme nuceni si na zakázku nechat vyrobít velké množství replik knoflíků, které se aspoň vzhledem podobají původním. Stejný problém je i s flitrovými ozdobami, jež v sortimentu v naší zemi zůstávají u jediného výrobce. Sukno je momentálně také pouze z dovozu. V metráži končí jeden výrobce za druhým, kvalita zahraničních výrobců je ve srovnání s naší nesrovnatelně nižší. Velké firmy, které zatím na trhu jsou, nemají zájem o malometrážní a tradiční vzory. Další různé přízdoby ke krojům si proto necháváme vyrobit na zakázku, i když složení materiálu oproti originálu je odlišné, proto často musíme vynakládat velké úsilí a improvizovat z dostupných materiálů, abychom se co nejvíce přiblížili originálům.* Dodavatele hledá vedení dílny referencemi, osobním jednáním, pomocí internetu, komunikací a spoluprací s těmi, kdo se krojovou výrobou zabývali v minulosti a udržují s dodavateli stálý kontakt.

Středisku Lidové tradice a řemesla v Uherském Ostrohu se zatím nepodařilo výrazně prorazit na trh a získat větší zakázky, proto považuje za svůj hlavní úkol dostat se do povědomí široké veřejnosti jako seriózně fungující společnost. *Pořád se setkáváme s tím, že veškerá reklama uplynulých dvou let byla směřována na provozovnu Blatnička.* Dílna však za krátkou dobu existence zaznamenává i úspěchy, mezi které řadí právě rozšíření nabídky o půjčování krojů, možnost nákupu krojové galanterie, komisioní prodej. Velkým kladem je uzavření pracovní smlouvy s obuvníkem v produktivním věku, který pro dílnu šije krojovou obuv. Žádané jsou rovněž finančně dostupné drobné dárkové předměty, např. vkusně cifrovaním zdobené tašky.

Finančně je dílna podporována svým zřizovatelem, městem Uherský Ostroh, které vypomáhá s úhradou energií, formou propagace a prezentace střediska na webových stránkách města, mikroregionu Ostrožsko. *Provoz střediska se daří zajistit s velkým úsilím. Jako plátcí DPH se nemůžeme srovnat s cenami výrobců, kteří pracují jako osoby samostatně výdělečně činné s vedlejší pracovním poměrem nebo těch, kteří pracují podomácku.* Vedení dílny však věří v úspěch svého podnikání. *Naším úkolem je uchovat tradice, umění a navázat na řemeslnou zručnost našich předchůdců. Všechny naše postupy a nové vychytávky mohou sloužit i našim nástupcům. V době, kdy se stírají rozdíl v jednotlivých kulturních oblastech a pomalu se smazává pestrost a umělecká vynalézavost minulých generací, jsme se rozhodli vynaložit takové úsilí, které by pomohlo uchovat osobitost a originalitu nejen naší národopisné oblasti Slovácka.*

Závěr

Slovácké muzeum jako regionální odborné pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu ve Zlínském kraji zařadilo od roku 2004 mezi své prioritní výzkumy Centra péče Slováckého muzea v Uh. Hradišti tradiční rukodělnou výrobu. Na základě svých zkušeností a poznatků získaných soustavnou dlouholetou dokumentační, akviziční a badatelskou činností si uvědomuje důležitost mapování a ochrany tradičních výrobních technologií, které jsou v dnešním moderním, průmyslovém a přetechnizovaném světě stále více ohroženy zánikem. Stěžejním úkolem se tak stala dokumentace stavu a vývoje tradiční lidové výroby ve Zlínském kraji, která ztratila po zrušení významných a prestižních družstev ÚLUV a Slovač nejen podporu, ale i odborný dohled. K ohroženým řemeslům se dnes zařadil i speciální obor zaměřený na krojovou krejčovinu a její zdobení. Dílčí výstup tohoto výzkumu představil a zdokumentoval další neznámé nositele tradic - krojové krejčí, jejich osudy, řemeslo a vlastní výsledky práce – krojové součástky, kompletní dětské, ženské a mužské kroje.

Tisíce krojových dokladů obsahují depozitáře našich muzeí, částečně jsou prezentovány a popularizovány expozicemi a výstavami. Aniž bychom si to více uvědomovali, tradiční lidový oděv či kroj se stal díky typové pestrosti, různorodosti v tvarosloví, barevnosti i výzdobě jedním z nejznámějších pojmů naší lidové kultury, stal se nosným reprezentantem národního a vlasteneckého života, národopisného hnutí, promítl se do druhé existence folkloru. Je v našem odborném zájmu věnovat prostor těmto tvůrcům, ale i dílnám, které se bez vazby na předchozí letité zkušenosti pokoušejí navázat na kvality renomovaných již neexistujících podniků. Naše pozornost a odborné metodické zázemí může přispět k tomu, aby noví tvůrci jako budoucí skuteční nositelé rukodělných hodnot pracovali i v tomto oboru s vhodným materiálem, barevností i celkovou konstrukcí krojů bez nevhodných novotvarů, aby jimi obnovované a nově mistrovsky vytvářené krojové celky respektovaly specifika konkrétních lokalit a regionů, aby zůstaly kvalitním reprezentantem našeho kulturního dědictví i pro další generace.

PhDr. Romana Habartová (n. 1964), odborná pracovnice a kurátorka sbírek Slováckého muzea v Uh. Hradišti. Ve svém odborném zájmu se zaměřuje na výzkum obyčejové tradice, lidového oděvu, lidové výtvarné kultury a tradičního řemesla. Zájmově se orientuje na taneční a hudební folkloristiku, dětský folklor.

The Costume Tailors – Perpetuators of Handicraft Values in the Uherskohradištsko Region

Abstract

The appearance of folklore costumes has always been dependent on the ways they were produced. Those included sewing at home and homely preparation of textile materials, production by specialized craftspeople, schooled seamstresses and tailors as well as factory production which allowed for the use of various textile and haberdashery materials. At present, the production of complete folklore costumes as well as reparations of small costume parts is done by professional seamstresses and costume tailors of local or regional renown. They are the subject of this study. The study called *Folklore Costume and its Creators in the Uherskohradištsko Region*, published in 2007 in the miscellany *Slovácko 2006*, brought portraits of ten of the costume creators. In a nutshell, the masters of the tailor's profession were introduced, who gained their experience from renowned tailors, were influenced by their relatives, or perpetuated family traditions. Their interest and professional orientation towards the costume making brought them to the cooperative of folklore arts production Slovač in Uherské Hradiště where they could make use of their experience, improve their skills and further develop them. The cooperative which had belonged among the founders of modern care of folklore production tradition and transformed the traditional handicrafts production into a field of living creative endeavors, prosperously developing in the course of the second half of the 20th century, was officially dissolved in 2006.

The current local engagement of the public, increasing activities of societies and groups as well as social involvement and representation of both individuals and collectives has led to an increased interest in acquisition of new costume parts and complete costumes. The demand is met by experienced costume tailors and seamstresses from the Uherskohradištsko region. They participate in the creation of new values

by their erudition, their own creative inventiveness and their aesthetic sense. The folklore costume is today perceived by those who wear it mostly as an artistically and aesthetically impressive proof of the master tailors' skills that allow for creation of ceremonial and festive attires suitable for representational purposes. It is mostly them who even today try to show the belonging of their customers to a certain locality or a region. Considering the fact that the last bearers of those handicraft values are passing away, it is important to capture and record the fates of those costume seamstresses and master tailors who contribute to the fact that the current costume remains a part of the cultural heritage of our nation.

Trachtenschneider – Träger der hochwertigen handgemachten Nähkunst im Gebiet von Uherské Hradiště

Zusammenfassung

Die Ausprägung einer Volkstracht ist nach wie vor von Art der Fertigung abhängig: beginnend mit selber gemachten Vorbereitungen von Textilien und heimischer Fertigung über Arbeiten spezialisierter Handwerker, geschulter Näherinnen und Schneider bis zur industriellen Herstellung, die im Bereich der Volksbekleidung ermöglichte, Textil- und Galanteriewaren zu kaufen und anzuwenden. Für die Fertigung von kompletten Trachten, aber auch für kleine Reparaturen an alten Trachten sorgen heute professionelle Näherinnen und Trachtenschneider von örtlicher oder regionaler Bedeutung, denen unsere Aufmerksamkeit gilt. 2007 erschien im Sammelband *Mährische Slowakei 2006* der Beitrag *Volkskleidung und ihre Hersteller im Gebiet von Uherské Hradiště*, der Portraits von zehn Trachtenherstellern brachte. Diese Schneidermeister wurden in Kürze vorgestellt. Der Beitrag berichtet darüber, wie sie ihre Erfahrungen bei renommierten Schneidern gewannen, inwieweit sie durch ihre Verwandten beeinflusst wurden oder ob sie die Familientradition fortsetzen. Ihr Interesse und ihre Fachorientierung brachte diese Fachleute in die kunstgewerbliche Produktionsgenossenschaft Slovač in Uherské Hradiště, wo sie ihre bisherigen Erfahrungen und Kenntnisse zur Geltung bringen, vervollkommen und entwickeln konnten. Die in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts gedeihende Genossenschaft Slovač, die als Pfleger der modernen handwerklichen Volkstradition zu deren Gründern zählte und aus der traditionellen handgemachten Kunst eine lebendige schöpferische Tätigkeit machte, wurde 2006 offiziell aufgehoben.

Das gegenwärtige pro regionale Engagement der Öffentlichkeit, zunehmende Vereinstätigkeit, Aktivitäten der Gruppen, Gesellschaftsbeteiligung und Repräsentation der Kollektive und Einzelpersonen erhöhen das Interesse für eigene Trachtenteile oder komplette Trachten. Die bestehenden Aufträge führen eben diese erfahrenen Trachtenschneider und Näherinnen aus dem Gebiet von Uherské Hradiště aus, die sich durch ihre Erudition, eigene schöpferische Inventionen und ästhetischen Spürsinn am Erstellen neuer Werte beteiligen. Die Volkskleidung wird heute von ihren Trägern als ein künstlerisch und ästhetisch wirkendes Dokument für die Meisterschaft der Trachtenschneider wahrgenommen, durch deren Hände eine traditionelle, festliche und zeremonielle Trachten zu repräsentativen Zwecken entstehen. Sie sind es, die sich bis heute bemühen, den Trachten eine lokale, regionale Prägung zu geben. Da bereits die letzten Träger der handgemachten Nähkunst uns verlassen, ist es sehr wichtig die Lebensbahnen dieser Trachtennäherinnen und Schneidermeister aufzunehmen, denn ihrer Beteiligung verdankt man die Tatsache, dass die derzeitige Volkstracht zum Kulturreichtum unserer Nation zählt.